

Ministerstwo Sprawiedliwości

Podsekretarz Stanu
Zuzanna Rudzińska - Bluszcz

BK-VII.0520.389.2024
Warszawa, 10 lutego 2025 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w związku z interpelacją nr 6356 złożoną do Ministra Sprawiedliwości oraz do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przez Pana posła Romana Fritza *w sprawie postępowania z dziećmi w sytuacjach konfliktowych z opiekunami prawnymi*, przekazuję odpowiedź w zakresie właściwości Ministra Sprawiedliwości.

Dobro dziecka jest naczelną zasadą prawa rodzinnego. Zasada ta wymaga, aby dla sądu wartością nadrzędną było najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. Zasadę tę należy brać pod uwagę we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, także przy orzekaniu o zastosowaniu pieczy zastępczej. Decyzja związana z umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej powinna zostać obowiązkowo poprzedzona wszechstronnym i wyczerpującym postępowaniem dowodowym. Umieszczenie w pieczy zastępczej powinno być stosowane w ostateczności, gdy środowisko rodzinne wywiera ujemny wpływ na wychowanie dziecka albo gdy rodzice nie są w stanie poradzić sobie z problemami wychowawczymi.

Ad 1 – 10

Dane statystyczne w zakresie postępowań rodzinnych i w sprawach nieletnich przed sądami rejonowymi są gromadzone w ramach statystyki publicznej za pośrednictwem sprawozdania MS-S16/18 w sprawach rodzinnych i nieletnich oraz MS-S1a w sprawach cywilnych (w tym o rozwód). Te sprawozdania nie uwzględniają jednak informacji o stopniu szczegółowości, który pozwoliłby wyodrębnić wszystkie wskazane przez Pana posła informacje.

Zestawienia statystyczne, które posiada Ministerstwo Sprawiedliwości nie zawierają np. kryterium - liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej wbrew ich woli. Umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej może nastąpić orzeczeniem wydanym w sprawie prowadzonej w przedmiocie rozwodu, separacji, o pozbawienie władzy rodzicielskiej, o ograniczenie władzy rodzicielskiej, o zawieszenie władzy rodzicielskiej, o zmianę wyroku rozwodowego w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Aby takie dane uzyskać należałoby przeprowadzić we wszystkich sądach kwerendę akt wyżej wskazanych kategorii spraw z każdego roku, celem zbadania liczby wydanych orzeczeń umieszczających dziecko w pieczy zastępczej oraz stanowiska dziecko, które nie jest ujęte w orzeczeniu sądu, a zatem wymagane byłoby zapoznanie się w pełną zawartością akt sprawy sądowej. Taka kwerenda wymagałaby olbrzymiego nakładu pracy pracowników sądów. Na marginesie należy wskazać, że z przeprowadzonej analizy skarg składanych przez strony postępowań sądowych do Ministerstwa Sprawiedliwości – Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich wynika, że skala zjawiska, w kontekście skargowości, jest marginalna.

W załączeniu przekazuję zestawienia statystyczne, które posiada Ministerstwo Sprawiedliwości:

- ewidencji wybranych spraw rodzinnych w sądach rejonowych w latach 2014-2023 oraz w I półroczu 2024 roku,
- orzeczeń w sprawach rodzinnych dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵ i nast. K.p.c.) w latach 2016-2023 oraz w I półroczu 2024 roku,
- orzeczeń o umieszczeniu małoletniego w placówkach opiekuńczo - wychowawczych w latach 2014-2023 oraz w I półroczu 2024,
- liczby małoletnich objętych na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu opieką, kuratelą lub nadzorem wynikającym z ograniczenia władzy rodzicielskiej (stan w ostatnim dniu okresu sprawozdawczego) w latach 2014 – 2023 oraz w I półroczu 2024.

Ad 8 - 11

Odnośząc się do trudnych sytuacji konfliktowych między rodzicami, szczególnie podczas kontaktów z dzieckiem, niewątpliwie należy zwrócić uwagę na dwie kategorie spraw

tj. o ustalenie kontaktów z osobą małoletnią i o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej (wykonanie kontaktów).

W 2022 r. do wydziałów rodzinnych sądów rejonowych wpłynęło 688.531 spraw, z czego zaledwie 13.700 spraw o ustalenie kontaktów i 4.577 spraw o zmianę kontaktów (łącznie 18.277 spraw). Z tej liczby uwzględniono przez sąd jedynie 3.868 wniosków.

W tym samym czasie wpłynęły 3.803 wnioski o wykonanie kontaktów. W całości lub w części sąd uwzględnił wnioski tylko w 274 sprawach. Należy wziąć pod uwagę, że wskazane liczby mogą odnosić się do wielokrotnych wniosków składanych przez te same osoby tj. część wniosków i orzeczeń dotyczy tych samych uczestników, co może zawyżać statystkę. Z powyższych danych statystycznych wynika jednak, że większość spraw dotyczy wykonywania kontaktów.

W przypadku spraw o przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej do sądów rejonowych w roku 2022 wpłynęło 320 wniosków. Załatwiono 312 sprawy, z czego uwzględniono wnioski w 154 sprawach.

Nasilenie konfliktu rodziców, brak płaszczyzny porozumienia, niewykonywanie orzeczeń sądowych mogą prowadzić do sytuacji, gdy dobro dziecka jest zagrożone i konieczne jest zainicjowanie z urzędu postępowania o wydanie stosownych zarządzeń opiekuńczych. Sąd, w zależności od okoliczności konkretnej sprawy, może ingerować we władzę rodzicielską i sięgnąć po środki przewidziane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym.

W Ministerstwie Sprawiedliwości trwają prace nad wykoncypowaniem metod przeciwdziałania eskalacji konfliktów rodzicielskich, których skutki w największym zakresie zagrażają dobru dziecka. Główne założenia tych prac koncentrują się na zmianie przepisów ukierunkowanych na deeskalację konfliktu między rodzicami w sprawach dotyczących ich dziecka. Wśród rozważanych rozwiązań można wymienić wprowadzenie regulacji prawnych, które wzmocnią wykonywanie kontaktów wynikających z orzeczeń sądów opiekuńczych, nadadzą dziecku status uczestnika postępowania w sprawach

dotyczących jego osoby (dziecko byłoby reprezentowane przez profesjonalnego reprezentanta). Wskazać należy także prace Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego w kierunku możliwości pozasądowego rozwiązania małżeństwa, rezygnacji z orzekania o winie w sprawach rozwodowych czy też zdefiniowania pieczy współdzielonej/naprzemiennej. Prowadzone są również działania nad podniesieniem jakości opiniowania w sprawach opiekuńczych i skrócenia terminów oczekiwania na opinię.

Ad 12 i 15

Zgodnie z art. 82a ust. 3b ustawy z dnia 21 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 334), sędzia orzekający w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich powinien uczestniczyć, co cztery lata, w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym, w wymiarze co najmniej 10 godzin, organizowanym przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury (KSSIP) lub jednostkę podległą Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowaną, w celu uzupełnienia specjalistycznej wiedzy i umiejętności zawodowych z zakresu prowadzenia czynności z osobami, które nie ukończyły 18 lat, rozpoznawania symptomów krzywdzenia dziecka i zabezpieczenia interesu dziecka w sytuacji sporu między rodzicami albo opiekunami.

Powołane przepisy stawiają wymogi minimalne. W 2024 r. KSSIP, której zadaniem ustawowym jest kształcenie i doskonalenie kadr sądów powszechnych i prokuratury, w ramach prowadzonego kształcenia ustawicznego zorganizowała w maju 2024 r. szkolenie R16/24 „Zasady i warunki umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej”, adresowane do sędziów rodzinnych, którego przedmiotem były zagadnienia dotyczące pieczy zastępczej. Celem szkolenia jest przedstawienie zagrożeń dobra dziecka, jak również możliwych decyzji sądu, mających służyć uregulowaniu sytuacji faktycznej i prawnej małoletniego. W lutym 2025 r. przewidziana jest druga część ww. szkolenia w formie on line (R16/24/2).

Problematyka dotycząca umieszczania dzieci w pieczy zastępczej wobec braku możliwości doprowadzenia do porozumienia pomiędzy rodzicami jest ujęta również w programach szkoleń aplikantów sędziowskich. Przekazywane aplikantom KSSIP treści w odpowiedni sposób przygotowują ich do ewentualnego przyszłego stosowania instytucji pieczy zastępczej. Wskazać również należy, że do zadań KSSIP należy organizowanie i prowadzenie szkolenia wstępnego, zarówno przyszłych asesorów sądowych, a następnie (po ukończeniu asesury) także sędziów. Zagadnienia dotyczące pieczy zastępczej nad dzieckiem należą również do stałych elementów kształcenia aplikantów prokuratorskich.

Przy wsparciu Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (UNICEF) KSSIP realizuje projekt „Realizacja idei wymiaru sprawiedliwości przyjaznego małoletnim oraz wzmocnienie praw osób pokrzywdzonych”.

Celem tego przedsięwzięcia jest urzeczywistnienie zasady dobra dziecka oraz polepszenie sytuacji osób pokrzywdzonych przestępcością o charakterze seksualnym, a także dotkniętych przemocą domową poprzez organizację następujących szkoleń:

- 1) przemoc wobec kobiet (przestępstwa seksualne) i przemoc w rodzinie (działanie 2.2.),
- 2) postępowanie z ofiarami przemocy w rodzinie oraz z ofiarami przestępstw seksualnych (działanie 2.5.).

Adresatami szkoleń w obszarze działania 2.2. byli sędziowie, asesorzy sądowi, asystenci sędziego, referendarze sądowi, prokuratorzy, asesorzy prokuratury, asystenci prokuratora, w zakresie działania 2.5. kuratorzy sądowi. Realizacja projektu – w zakresie działań 2.2. i 2.5. – oparta była na formule hybrydowej. Zakładała udział każdego uczestnika w dwóch częściach/etapach szkolenia. Część pierwsza (etap pierwszy): szkolenie w trybie on-line – obejmowała 8 godzin zajęć z rozbiem na: 4 h – blok prawniczy i 4 h – blok psychologiczny. Część druga (etap drugi) szkolenie w trybie stacjonarnym – obejmowała 8 godzin zajęć warsztatowych prowadzonych przez psychologa.

Szkolenia nie dotyczyły przemocy po separacji, a tematy takie jak DARVO, gaslighting, coercive control oraz manipulacje stosowane przez sprawców przemocy nie były na nich omawiane.

W ramach ww. działań przeszkolonych zostało 1866 osób, w tym 183 sędziów:

- działanie 2.2. przeszkolono 768 osób, w tym 30 sędziów,
- działanie 2.5. przeszkolono 1 098 osób, w tym 153 sędziów.

W 2025 r. w ramach ww. projektu KSSIP planuje realizację 70 edycji, 14 godzinnych szkoleń dla 1 640 osób z następujących zakresów tematycznych:

- 1) szkolenia na temat reagowania na krzywdzenie dzieci dla sędziów, policji i prokuratorów (działanie 2.6.),
- 2) szkolenie z zakresu problematyki opiniowania przez biegłych w sprawach rodzinnych i karnych ze szczególnym uwzględnieniem opiniowania nieletnich (działanie 2.10.),
- 3) szkolenie na temat praw dzieci podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym (działanie 2.11.).

Adresatami szkoleń w obszarze działania 2.10. i 2.11. będą sędziowie, asesory sądowi, referendarze sądowi, asystenci sędziego, prokuratorzy, asesory prokuratury, asystenci prokuratora, w zakresie działania 2.6. poza ww. grupami zawodowymi również policjanci. Szkolenia realizowane będą stacjonarnie w formie warsztatów, w kilku lokalizacjach na terenie Polski.

KSSIP zorganizowała w 2024 roku również sześć edycji szkolenia „Czynności z osobami, które nie ukończyły 18 roku życia - rozpoznawanie symptomów krzywdzonego dziecka”. Szkolenia takie są także zaplanowane na przyszły rok.

Z pełną ofertą szkoleniową KSSIP można się zapoznać pod tym adresem: <https://www.kSSIP.gov.pl/szkolenia-ustawiczne>.

Ad 13

Opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów, dalej OZSS, sporządzają opinie w sprawach rodzinnych i opiekuńczych na podstawie przeprowadzonych badań psychologicznych, pedagogicznych lub lekarskich zgodnie ze standardami ustalonymi w zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 lutego 2016 r. w sprawie ustalenia standardów metodologii opiniowania w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. z 2016 r. poz. 76 ze zm.).

Obowiązujące przepisy nie dają kierownikowi OZSS jak i osobom wizytującym OZSS uprawnień do ingerowania w treść opinii i oceny adekwatności zastosowanych technik i metod badawczych w odniesieniu do problemu diagnostycznego. Badający zgodnie z pkt 9.6 załącznika do ww. zarządzenia Ministra Sprawiedliwości, mają prawo samodzielnie dobierać techniki badawcze, które uznają za adekwatne do rozwiązania konkretnych problemów diagnostycznych. W tym kontekście należy zauważyć, że wskazywana w zapytaniu analiza przyczyn niechęci dziecka do kontaktów z jednym z rodziców dokonywana jest przez specjalistów OZSS zgodnie z pkt 8.4 lit c-e ww. zarządzenia, którzy dokonują obserwacji zachowań i wzajemnych relacji osób badanych, ich charakterystyki psychologicznej oraz opracowują wnioski i udzielają odpowiedzi na tezę dowodową organu zlecającego. Wyjaśnienie przyczyn niechęci dziecka do kontaktów z jednym z rodziców powinno być przedmiotem interpretacji i analizy specjalistycznej o ile zakres tezy dowodowej zawiera wskazanie w tym obszarze a także o ile jest to istotne z punktu widzenia dobra dziecka. Ocena logiki wyводу, jak i całej opinii należy do niezawisłego sądu.

Odnosząc się do dalszej części pytania odnośnie kwalifikacji specjalistów zatrudnionych w OZSS należy stwierdzić, że przepisy ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów (Dz. U. z 2018 r. poz. 708), dalej „u.o.z.s.s”, na podstawie których działają OZSS, nie uwzględniają szczególnych kompetencji, w tym z zakresu psychotraumatologii dla kandydatów na stanowisko specjalisty. Nie bez znaczenia pozostaje okoliczność wynikająca z treści zapisów zawartych w pkt 3.1. lit. b ww. zarządzenia nakładająca na kierownika OZSS obowiązek wyznaczenia składu zespołu badającego z uwzględnieniem rodzaju i stopnia złożoności sprawy. Z powyższego wynika

możliwość włączenia do składu zespołu badającego konkretnego specjalisty z dodatkowymi kwalifikacjami (np. w zakresie psychotraumatologii) o ile w OZSS nie jest zatrudniony już taki specjalista. Ministerstwo Sprawiedliwości nie posiada danych dotyczących dodatkowych kwalifikacji specjalistów, zaś informacje w zakresie dodatkowych kompetencji posiada pracodawca (prezes sądu okręgowego właściwego dla danego OZSS i kierownik OZSS).

Ad 14

Nawiązując do pytania o liczbę skarg, dotyczących OZSS, należy wskazać na rys historyczny OZSS, które funkcjonują od 1 stycznia 2016 r. zgodnie z przepisami u.o.z.s.s. i powstałych na podstawie delegacji ustawowej aktów wykonawczych. W okresie wcześniejszym ww. zespoły funkcjonowały jako rodzinne ośrodki diagnostyczno – konsultacyjne (RODK).

Dostępne w rejestrze skarg i wniosków dane za okres od 1 stycznia 2019 r. do 13 grudnia 2024 r. wykazały łącznie 206 skarg, w poszczególnych latach odpowiednio: w 2019 - 34, w 2020 r. - 29, w 2021 r. - 33, w 2022 r. – 29, w 2023 r. – 35 i w 2024 r. – 46.

W Polsce od 1 października 2024 r. funkcjonuje łącznie sześćdziesiąt dziewięć OZSS. Rejestr skarg nie pozwala na określenie dokładnego przedmiotu skarg i sposobu ich rozpatrzenia. Skargi dotyczyły prawie wszystkich OZSS w Polsce (poza III OZSS w Lesznie i II OZSS w Bolesławcu). Najwięcej skarg w latach 2019-2024 dotyczyło I i II OZSS w Warszawie (odpowiednio 10 i 14 skarg), OZSS Warszawa – Praga w Warszawie – 9 skarg, I OZSS w Katowicach – 9 skarg, OZSS w Sosnowcu – 7 skarg, OZSS we Wrocławiu, I OZSS w Bydgoszczy, II OZSS w Mrągowie, I OZSS w Krakowie - po 5 skarg w każdym ww. OZSS.

Należy podkreślić rolę Ministra Sprawiedliwości, który sprawuje nadzór nad działalnością zespołów w zakresie przestrzegania standardów metodologii opiniowania i procedury badań psychologicznych, pedagogicznych lub lekarskich, a także terminowości sporządzania opinii (vide art. 4 ust. 1 u.o.z.s.s.). Jednocześnie nadzór sprawowany przez

Ministra Sprawiedliwości nie może wkraczać w dziedzinę, w której specjaliści są niezależni (vide art. 4 ust. 2 u.o.z.s.s.).

Z kolei od 1 lipca 2024 r. do 31 grudnia 2024 r. do Biura Obsługi Restrukturyzacji i Upadłości oraz Pełnomocnika do Spraw Biegłych Sądowych wpłynęło 15 skarg i wniosków dotyczących biegłych sądowych, a w 2025 r (stan na 17 stycznia) wpłynęła 1 skarga. Pisma dotyczyły głównie wątpliwości co do treści opinii sporządzanych przez biegłych, braku odpowiednich kwalifikacji oraz naliczania zbyt wysokich stawek za sporządzanie opinii. W związku z tym, że zgodnie z § 17 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz. U. nr 15, poz. 133), nadzór nad biegłymi sądowymi sprawują prezesi sądów okręgowych. Prezesa sądów okręgowych są zatem organami właściwymi do rozpatrywania skarg na biegłych sądowych. Skarżący byli również informowani, że zakres kompetencji nadzorczych Ministra Sprawiedliwości został szczegółowo określony w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. *Prawo o ustroju sądów powszechnych*. Polega on na sprawowaniu przez Ministra Sprawiedliwości wyłącznie zewnętrznego nadzoru nad działalnością administracyjną sądów powszechnych. Nadzór ten nie obejmuje kontroli merytorycznych rozstrzygnięć sądów powszechnych, jak również postępowania dowodowego, które to czynności podlegają wyłącznie kontroli przez sąd II instancji w ramach przysługujących stronie środków zaskarżenia. Minister Sprawiedliwości nie sprawuje bieżącej ani okresowej kontroli toku postępowania w sprawach indywidualnych, nie ma wglądu w akta sprawy, ani nie występuje w imieniu i na rzecz stron w jakichkolwiek postępowaniach przed sądami powszechnymi. Czynności z zakresu zewnętrznego nadzoru Ministra Sprawiedliwości nie mogą zmierzać do polecenia sądowi wydania decyzji lub orzeczenia określonej treści bądź podjęcia czynności zgodnej z oczekiwaniem strony postępowania.

Ad 16

Ministerstwo Sprawiedliwości nie posiada szczegółowych danych, których dotyczy pytanie.

W oparciu o dostępne informacje można wskazać, że na stanowisku specjalisty w zakresie pediatrii, medycyny rodzinnej, chorób wewnętrznych, psychiatrii lub psychiatrii dzieci i młodzieży, w tym specjalisty psychotraumatologa może być zatrudniony lekarz posiadający specjalizację z zakresu pediatrii, medycyny rodzinnej, chorób wewnętrznych, psychiatrii lub psychiatrii dzieci i młodzieży, w tym psychotraumatologii.

Z wyrazami szacunku Zuzanna Rudzińska-Bluszcz

/podpisano elektronicznie/

W załączeniu:

Zestawienia statystyczne